

Ассоль Шульженко,
*доктор філософії, доцент кафедри правосуддя та філософії Сумського
національного аграрного університету,*
м. Суми, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1272-9638>,
assol.shulzhenko@ukr.net

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ПРОВАДЖЕНЬ ЗА ФАКТАМИ РОЗКРАДАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ

Анотація. Розкривається проблематика використання спеціальних знань при незаконному заволодінні гуманітарною допомогою, що пов'язується з різними проявами об'єктивної сторони та різними суб'єктами.

Ключові слова: волонтер, гуманітарна допомога, досудове розслідування, спеціальні знання, судова експертиза.

Assol Shulzhenko

USE OF SPECIAL KNOWLEDGE IN THE INVESTIGATION OF PROCEEDINGS ON THE FACTS OF EMBEZZLEMENT OF HUMANITARIAN AID

Abstract. The problem of the use of special knowledge in the illegal misappropriation of humanitarian aid, which is associated with various manifestations of the objective side and different subjects, is revealed.

Keywords: volunteer, humanitarian aid, pre-trial investigation, special knowledge, forensic examination.

Період воєнного стану, через який зараз проходить населення нашої країни, є не тільки небезпечним для життя і здоров'я для громадян України, а

ще і породжує низку соціальних проблем, які намагається вирішити світове співтовариство. Проблеми воєнного стану пов'язані із браком продуктів харчування, засобів гігієни, ліків, одягу, засобів медичної допомоги, одягу, води. Особливо це стосується ВПО, осіб, постраждалих від воєнної агресії, які залишились без домівки, без роботи і без засобів існування. До категорій, для яких передбачено отримання гуманітарної допомоги, відносяться постраждалі від війни, внутрішньо переміщені особи, особи з інвалідністю, самотні батьки, пенсіонери, багатодітні, малозабезпечені.

Гуманітарна допомога направляється за цільовим не конкретним (безособовим призначенням) до військових адміністрацій і розподіляється між тими, хто її потребує.

У зв'язку з тим, що українське законодавство не регулює руху і цільового контролю гуманітарної допомоги, тобто норми соціального забезпечення виключають гуманітарну допомогу з числа контрольованих, все частіше у пресі з'являються повідомлення про порушення, пов'язані з рухом гуманітарної допомоги, поставленої із-за кордону, в Україну. Так, наприклад, це пов'язано з розпродажем «гуманітарки» - продуктів харчування, ліків у перші місяці воєнного періоду на деокупованих територіях. На сьогодні ж все частіше з'являються дописи про зникнення гуманітарної допомоги на кордоні з Україною, виявлення підпільних складів із такої допомоги із зіпсованими продуктами харчування або одягом. Дані випадки свідчать про присвоєння великої кількості продукції окремими суб'єктами з метою подальшої реалізації і оборонення прибутку на свою користь. Реалізація може відбуватися через сайти продажу товарів: аптечних сайтах, оптових складах, магазинах інтернет-торгівлі, ОЛХ, Розетка та ін. При цьому продавець може виходити на контакт з волонтерами або іншими особами, які розпоряджаються ресурсами для закупівлі товарів або військовим, або для допомоги малозабезпеченим чи ВПО.

Ще однією з причин кримінальних правопорушень, об'єктом яких є гуманітарна допомога, є відсутність відповідних конкретизованих норм у кримінальному законодавстві.

Якщо аналізувати складові кримінальних правопорушень із зазначеним об'єктом, об'єктивною стороною можуть бути: приховування, викрадення, розтрата, привласнення, заволодіння обманним шляхом, зловживання довірою, підробка документів, підписів, бланків та ін. А. А. Васильєв доповнив цей перелік незаконним використанням, незаконним розпорядженням [1, с. 41]. О.В. Охман виділяє три групи дій: продаж, незаконне використання, укладання інших правочинів [2, с. 89].

Виходячи із різного характеру дій, які можуть бути направлені на заволодіння гуманітарною допомогою, можна виділити декілька напрямлень криміналістичних засобів під час розслідування таких фактів: судові експертизи, спеціальні знання, засоби криміналістичної техніки.

Особливого значення при оцінці спричинених розкраданням, присвоєнням, незаконною реалізацією набуває товарознавча експертиза, яка визначає вартість продукції, з якої можна зробити висновки про спричинені збитки тій категорії населення, для кого була значена гуманітарна допомога. Також за допомогою товарознавчої експертизи можна визначити відповідність упакування: заміна, пошкодження, переклеювання пакування може свідчити не тільки про наявність прямого, заздалегідь спланованого умислу, а і причетність до цього процесу інших осіб. Установлення способу виробництва можливе за умови залучення іноземного виробника продукції, виявленої в якості прихованої або викраденої гуманітарної допомоги.

Значно простіша ситуація з виявленою фармакологічною продукцією, тому що на ліках в більшості випадків замінити етикетки без пошкодження упаковки неможливо. В даному випадку для ідентифікації партії, серії ліків доцільно призначати фармакологічну або фармацевтичну експертизу.

Укладання договорів пов'язане з відповідним оформленням, підписуванням, узгодженням, тому в даному випадку варто провести почеркознавчу експертизу з метою ідентифікації особи, яка залишила підпис на документі, що свідчить про оплатну передачу гуманітарної допомоги іншій особі.

Цікавий випадок пов'язується із передачею Японією військовим аптечок в рамках проекту «Гуманітарна медична допомога Україні». Передані аптечки були виявлені не тільки в продажу в аптеках м. Києва, а й на сайті ОЛХ, де однією з описаних продавцем ознак була блискавка УКК з позначкою Японія. Вартість такої аптечки 2100 грн. Також відсутня інформація про закупівлю Україною таких аптечок для передачі військовим, що дозволяє зробити висновок про їх нецільове направлення.

При розслідуванні фактів розкрадань гуманітарної допомоги доцільно проводити також дослідження документів бухгалтерського і податкового обліку і звітності, документів про економічну діяльність, тому що розкрадання у великих розмірах неможливо приховати в якості подальшого отриманого прибутку.

Слід зробити висновок, що в процесі проваджень зазначеної категорії застосовуються такі спеціальні знання: криміналістичні, економічні, фармакологічні, хімічні, товарознавчі, тобто задіяно спеціалістів з тієї категорії, яка найбільш актуальна для проведення досліджень. Але при визначенні суми збитків, спричинених на корисливому підґрунті, на жаль, неможливо визначитись із ціною життя людини, у якої було викрадено останній шанс на життя: такі збитки ніким не підраховуються, тому що оцінити їх у причинно-наслідковому зв'язку дуже важко, майже неможливо.

Перелік джерел посилання:

1. Васильєв А.А. До питання про криміналізацію розкрадання гуманітарної допомоги. Проблеми кваліфікації та розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану : мат. наук.теор.конф. (Київ, 26 травня 2022) / [редкол.: С.Д. Гусарєв, С.С. Чернявський, А.А. Вознюк та ін.]. Київ: Нац.акад.внутр.справ, 2022. С. 39-42.

2. Охман В.В. Кримінальна відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. .Актуальні проблеми кримінального права. Матеріали VIII Всеукраїнської наук.теорет.конф. (Київ, 30 листопада 2022). С. 88-90.